

ре. – М. : Гнозис, 1995. – Т.1 – первыйвекхристианства на Руси. – 875 с.

2. Патерик Киево–Печерский. – К. : КМ АКАДЕМІА, 1998. – 346 с.

3. Ключевский В.О. Древнерусскиежитиясвятыхкакисторическийисточник. – М. : Наука, 1988. – 509 с.

References

1. Toporov V.N. Svjatost' i svjatye v russkojduhovnojkul'ture. – М. : Gnozis, 1995. – Т.1 – pervyjvekhrisťianstvana Rusi. – 875 s.

2. Paterik Kievo–Pecherskij. – К.: КМ АКАДЕМІА, 1998. – 346 s.

3. Ključevskij V.O. Drevnerusskiezhitijasvjatykhkakistoričeskijistočnik. – М. : Nauka, 1988. – 509 s.

Kovalchuk N.D., Doctorofsciencesinphilosophy, Professorofthedeptofphilosophy, BorysGrinchenkoKyivUniversity (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Sanctityphenomenonincontextof Kyiv–Pechersk Patericon

Thearticleisdedicatedtotheanalysisofthesanctityphenomenonincontextof Kyiv–Pechersk Patericon. Thescopeofthearticleisananalysisofthesanctityphenomenonincontextof Kyiv–Pechersk Patericon.

ThisanalysismakespossibletodiscoverintheoreticalcontextextracoursesoftheOldkyivanimageofsanctity. Tosolvehispurposeitshouldbesettledsomeaims. 1. Show a relationbetween sanctityandGod'sgrace. 2. Analyseanestheticalnatureofsanctity 3. Representnatureofsanctityintheightofmoralvirtues. Toreachthisaiminthearticlegeneralscientificmethods (analysis, synthesis, deduction, inductionetc.) and a hermeneuticalapproachtotheanalysisof Kyiv–Pechersk patericonareused. Thesanctityphenomenonisanalyzedasidealof a holypersonmoralbehavior, whichisbasedonmoralvirtuesthatapproachhumantogod.

Keywords: Kyiv–Pechersk Patericon, moralvirtues, sanctity, holyperson, holyplace.

Ковальчук Н.Д., доктор философских наук, профессор кафедры философии, Киевский университет им. Бориса Гринченко (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Феномен святости в контексте Киево–Печерского Патерика

Анализируется феномен святости в контексте Киево–Печерского Патерика. Целью данной статьи является анализ феномена святости в контексте Киево–Печерского Патерика, что позволяет установить наиболее показательные в теоретическом плане черты образа святости. Для решения этой цели необходимо решить следующие задачи. 1. Показать связь святости с божьей благодатью; 2. Проанализировать эстетическую природу святости; 3. Представить природу святости через призму нравственных качеств святых. для достижения цели и решения соответствующих задач в данной статье используются научные методы (анализ, синтез, дедукция, индукция и др.), так и герменевтический подход к анализу Киево–Печерского Патерика.

Феномен святости здесь рассматривается как высший нравственный идеал поведения святого человека, который базируется на моральных добродетелях приближающего его человека к Богу.

Ключевые слова: Киево–Печерский Патерик, нравственные принципы, святость, святой, святое место.

* * *

УДК 235.3

Осташук І.Б.

доктор філософських наук, професор, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (Україна, Івано–Франківськ), ostaszczuk@ukr.net

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ХРИСТІАНСЬКОГО КУЛЬТУ СВЯТИХ

Культ святих у християнстві є складним явищем, що сформувався протягом тривалої еволюції і займає особливе місце в релігійній картині світу. Метою статті є дослідження генези культу святих у Західній церкві. Використано історичний, феноменологічний і лінгвокультурологічний наукові методи для цілісного аналізу поняття святості. Християнське розуміння святості означає вичу міру наділення моральними характеристиками й реалізації цінностей. Генеза цієї релігійної практики міститься в біблійних текстах. Апостол Павло лише про цілісне позачасове єднання людства на основі любові в містичне тіло Христове. Культівні практики християнства за формою адаптували звичай античного язичництва, зокрема ті, що стосувалися вшанування міфологізованих героїв, засновників міст і звичайних предків. Початком культу

святих стало вшанування перших мучеників. Середньовічний розвиток концепції святості комплексно впливає на соціально–культурний дискурс Західної Європи.

Ключові слова: культ святих, святість, мученик, Католицька церква.

У християнстві культ святих є складним явищем, що формувався протягом тривалої культурно–релігійної й філософсько–теологічної еволюції, займає особливе місце в загальній релігійній картині світу. Святий є об'єктом зацікавлення не лише теологічних, філософських наук, але також медицини, психології, історії, іконографії, мистецтвознавства, літературознавства, навіть графології.

Представлена стаття стосується релігійнознавчого аспекту аналізу культу святих на прикладі католицької традиції.

Категорія святості, її семантична культурна наповненість і теологічна релігійна детермінованість були об'єктом дослідження багатьох релігійнознавців (звісно, у нашій розвідці оминатимемо широкий корпус теологічного осмислення і представлення у вченні святих). Андрій Забіяко у своїй докторській дисертації “Категорія святості: філософсько–релігійнознавчий аналіз” (Москва, 1998) досліджує категорію святості як одну з основних у структурі релігійної свідомості крізь призму феноменологічної, соціологічної й етнологічної теорій [2]. Вчений відзначає, що “в ієрархії категорій релігійної свідомості, категорія святості разом із категоріями Бог, віра належить до числа першорядних” [2, с. 5]. Вячеслав Кушаков у своїй дисертаційній роботі на основі тексту Києво–Печерського Патерика здійснив філософський аналіз святості як стрижневого екзистенціалу давньокиївського християнства [4]. Марина Парамонова у дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук “Вацлавський і борисоглібський культу: порівняльно–історичний аналіз латинського і давньоруського культів святих правителів” (Москва, 2003) дослідила, зокрема, соціальний аспект християнської святості: “Святий втілював ідеал християнського подвижництва та взірцевої релігійності і водночас був типовою фігурою, в якій моделювалася норма релігійно виправданої соціальної поведінки [...] Культ святих, з одного боку, були особливим типом соціальних і релігійних практик середньовіччя, що займали значне місце у повсякденному житті людей і в специфічно церковній діяльності. З іншого боку, вони виявлялися значимим, а інколи і провідним фактором в організації найрізноманітніших систем взаємодії, перш за все таких, як здійснення функцій політичної влади й соціальної інтеграції” [5, с. 6].

У згаданих роботах не розкривається історія формування і концептуальне розуміння культових особливостей святості.

Метою репрезентованої статті є дослідження генези культу святих у Західній церкві. Основними завданнями ставимо наступні:

- репрезентувати розуміння культу святих у Католицькій церкві;
- дослідити біблійні джерела християнської концепції святості;
- висвітлити історію виникнення і становлення культу святих.

У статті використовуватимемо історичний, феноменологічний і лінгвокультурологічний наукові методи для цілісного й всебічного аналізу поняття святості у західній християнській традиції.

Святий – це найменування людини, що здатна реалізувати вищі цінності, відзначається ідеальним виміром моральної досконалості, наділена функціями особистісного прикладу й оточується відповідним релігійним культом.

У біблійних текстах святість позначається словом שָׁדֵךְ (кодеш), в мішнаїтському івриті קְדוּשָׁה (кдушша), а те, що вважається святим, – קָדוֹשׁ (кадош). Єврейські екзегети, за традицією галахічного Мідраша (Сіфра до Лев. 19,2), пояснюють дієслово з коренем קדש (кдш) як “бути відділеним”, “відособленим”. Традиційна єврейська інтерпретація співпадає з концепціями сучасної феноменології релігії, яка описує святе як “цілком інше”, що справляє одночасно благоговіння і страх (нумінозне) [Див.: 6]. Справді, святі часто випереджали чи змінювали як культурно-історичний, так і духовно-теологічний розвиток християнської Церкви. Наприклад, св. Франциск Асизький значною мірою своїм радикальним способом життя визначив шляхи еволюції західного монашества, сформував новий ідеал святості й релігійної поведінки.

Християнська концепція святості передбачає повну зміну людської особистості при участі Бога. Саме у святості оприявлюється єдність трансцендентності й іманентності Бога у християнському Його сприйнятті.

У “Кодексі канонічного права” Римсько-католицької церкви заохочується пошанування Матері Божої – “Цариці Всіх Святих”, а також автентичний культ святих, завданнями якого є “слава Божа, зміцнення святості Божого люду, приклад для наслідування і заступництво перед Богом” (кан. 1186).

Відомо, що генеза культу святих міститься перш за все у біблійних текстах, а також в античній дохристиянській традиції, згідно якої прийнято шанувати своїх славних предків.

Старий Завіт містить чимало фрагментів, які можна зарахувати до історії культу святих. Патріархи, що вшановувалися як предки й провідники єврейського народу, надіялися обітницями особливої опіки та самі відзначали важливість власних благословінь (пор.: Бут. 49, 20). Молитва Мойсея, що вважався законодавцем Ягве, пригадає попередників і рятує народ (пор.: Вих. 32, 12). До імен Авраама, Ісаака й Мойсея біблійне середовище додає імена Самуїла, Натана і Давида. Пізніше чіткіше проявляється переконання про їхню особливу роль у Провидінні Господньому та їхнє постійно діюче пророческе посланництво.

На еволюцію духовного розуміння цих постатей вплинуло єврейсько-старозавітне вчення про ангелів. Роль і функції ангелів нерідко приписували славним предкам, мова, якою послуговувалися характеризуючи одних та інших, була практично однаковою. Їхні ролі змішувалися або уподібнювалися.

Текстові підтвердження культу святих у Новому Завіті є певним продовженням і розвитком теологічних та культурних тенденцій Старого Завіту. Скажімо, у Посланні до євреїв апостол Павло представляє постаті великих і славних мужів, які “вірою перемогли царства, чинили справедливість, одержали обітницю, замкнули

лев’ячі пащі, згасили силу вогню, втекли від вістря меча, одужали від недуги, були сильними у війні, обернули до втечі полки чужинців” (Євр., 11, 33–34).

Ісус Христос говорить про Авраама, Ісаака й Якова, які сидітимуть у царстві небесному, очікуючи прибульців зі сходу й заходу (Мт. 8, 11); про патріархів, котрі перебувають біля Бога живого (Мк., 12,27); про Давида, що промовляв “під дією Святого Духа” (Мк., 12, 36). У досить гострій промові проти вчених у Писанні та фарисеїв (Мт., 23) Він, з одного боку, критикує та не сприймає зведення і прикрашання гробів пророків, але, з іншого боку, говорить про них із цілковитою повагою, порівнюючи їх із власними посланниками, найважливішим серед яких був Іван Хреститель (Ів., 1, 6–8) – “світільник, що горів і світив” (Ів., 5, 35).

Відповідно, апостоли, що добре знали Писання й слухали свого Вчителя, практикували велику поваги до пророків та мужів віри Старого Завіту: на цьому тлі зародилася ідея культу, на який у майбутньому заслужать порівнювані до пророків слуги самого Ісуса Христа (Мт., 13, 13; Ів. 4, 36–38), з’єднані з Ним у праці й апостольстві (Ів. 16, 12), у смерті (Ів. 16, 12) і нагороді (Ів. 14, 12; 17, 10), а також у виконанні суду (Мт. 19, 28).

Глибоко обґрунтував культ святих апостол Павло, що свідчить про єдність святих у Христі. Він писав про органічне єднання вірних із Христом, а також зі святими всіх епох – із тими, які ще перебувають на землі, й тими, котрі вже перейшли до вічної небесної слави. Апостол Павло вважає це квінтесенцією віри, етики й християнської аскетички (пор.: Римл., 12, 4 і далі). Така єдність вимагає оживлення любов’ю, яка не зникає і після смерті: “Бог склав тіло так, що нижчому дав більшу пошану, щоб не було поділу в тілі, але щоб члени одні про одних дбали. І якщо страждає один член, з ним страждають усі члени; якщо в пошані один член, з ним радіють усі члени. Ви – тіло Христа, а окремо ви члени” (1 Кор. 12, 24–27).

Слід вказати, що формування християнського культу святих відбувалося у відповідному культурно-історичному контексті греко-римського світу, зокрема у культурі міфологізованих героїв, патронів міст. У цих місцевостях вони мали свої свята, окремі ритуали й обряди, які то набували релігійного характеру, то переходили у сферу суто фольклору. Те, що з язичницьких часів збереглося в сфері усної народної творчості, прийняло частково і християнство у формі народних культів, наприклад: патронати місцевостей, регіонів, професій, ідеї чудотворних джерел (в античному світі при багатьох храмово-релігійних комплексах були особливі джерела як репрезентанти аквагічної обрядовості).

Антична традиція також оточувала культом могили померлих, зокрема в річницю їхнього народження. Звісно, християни наповнювали своїм релігійним змістом сепульхральні (тобто пов’язані з місцем поховання) та похоронні звичаї античного світу, зокрема вшановували мучеників не в день їхнього народження, а смерті – “народження для вічної слави неба” [Див.: 8, s. 21–24].

Однак не тільки перші християни оточували благоговійним культом місця поховання мучеників, але й в єврейських звичаях було шанування могил пророків та провідників народу. Зрештою, Ісус Христос пригадавав у Євангелії про пошанування місць вічного спочинку пророків (Мт. 23, 29). Слід перелічити силоамську ку-

піль, де мало спочивати тіло Ісаї, долину Кедрону з могилою Захарії та інші місця у Палестині й навіть у сусідніх країнах. Такий культ особливо вплинув на християнський Схід, який більше сприйняв праведників Старого Завіту: вони згадуються в церковному календарі та літургії, їхніми іменами називають дітей, а особливо монахів (що не є рідкістю в східнохристиянських церквах і сьогодні), на їхню честь називають храми й монастирі, а також до їхніх могил здійснюють паломництва. У Католицькій церкві менше відчутний вплив старозавітної ономастики й агіографії. У протестантів прослідковується певне особливе звернення до текстів Старого Завіту, що видно і в особливостях номінації, і у відзначанні свят (наприклад, День подяки у християн віри євангельської), і в різних культових особливостях (скажімо, відзначання суботи як святого дня відпочинку у адвентистів) тощо.

Зародження власне християнського культу святих пов'язане з віддаванням шани перших адептів Христової віри, що віддали свої життя як мученики. Історія першого з них – Стефана – міститься на сторінках Біблії. Після вбивства першомученика Стефана та інших послідовників Ісуса Христа зародилася ідея про “*imitatio*” – наслідування Спасителя та єднання з Ним аж до смерті з надією у воскресіння. Святий – це той, хто наслідує Христа. Однак тут слід дещо уточнити: “*imitatio*” – це не тільки наслідування в значенні формального копіювання чиєїсь поведінки, стилю життя, але також і слідування, прямування за кимось. Отож, християнські святі обирали місію слідування за Ісусом Христом тією дорогою, яку Він сам вказав. Загалом, у сучасній масовій релігійній культурі хибним є стереотип, за яким слід лише точно виконувати ті подвиги, котрі колись здійснили офіційно визнані Церквою святі. Тут варто звернути увагу на умовність певною мірою агіографічного жанру, відповідно, прямування аскетичним шляхом за принципом прямого відтворення модусу іншого життя неможливо.

Культ святих динамічно почав розвиватися після константинівського миру, коли християнство отримало свободу віросповідання: їм присвячували святині, малювали ікони й викладали мозаїки, присвячували літературні твори, їхніми іменами називали міста. Однак домінували постаті мучеників, оскільки їхня роль вважалася винятковою у формуванні Церкви, бо ж вони найповніше свідчили про Ісуса Христа, віддаючи за Нього своє життя. Хрестоматійним є вислів ранньохристиянського апологета Тертуліана: “Кров мучеників – насіння християн”. Їхній культ був тісно пов'язаний із місцем мученицької смерті або могилою мученика і мав спочатку локальний характер. У цих місцях мученицької смерті будували маленькі пам'ятники у формі вівтаря або невеликого надгробку. Їх називали едикула або тропайон (знак перемоги). Християни спільно збиралися біля тих місць на спільні молитви та на євхаристію. Першим мучеником, постає якого була оточена культом, ймовірно, був єпископ Смирни св. Полікарп, котрий загинув мученицькою смертю біля 155 р. З плином часу малі гробниці замінили на вівтарі й храми, що зазвичай присвячувалися пов'язаним із цим місцем мученикам [10].

Однак, оскільки безіменних мучеників було дуже багато, то Церква в Антіохії першою вирішила в один

день літургійно їх згадувати. Вже від IV ст. на їхню честь там було присвячено першу неділю після Зіслання Святого Духа. Це була перша урочистість Всіх Святих Мучеників, яких не згадувалося ані в мартирологіях, ані в каноні літургії. На Заході ця ідея реалізувалася, коли папа св. Боніфаций IV відомий античний храм всіх язичницьких богів Пантеон 13 травня 609 р. освятив на християнську святиню з титулом Матері Божої і Святих Мучеників. У VIII ст. цю дедикацію було поширено – храм Матері Божої, Мучеників і Всіх Справедливих. Зрештою, папа Іван XI у 835 р. встановив окреме свято Всіх Святих, визначаючи його на 1 листопада. До сьогодні ця урочистість одна з основних і найпопулярніших у Католицькій церкві [9].

Пізніше з мучениками зрівнюються в популярності діви, аскети, видатні єпископи. Згодом поруч із захисниками віри та взятих в облогу міст (*defensores patriae*) до пошту святих приєднуються єпископи–місіонери та засновники нових церков.

Після виникнення феномену християнського монашества чимало його представників після смерті стає об'єктами релігійного культу, зокрема народного. Попри виникнення кіновії (спільнотного життя монахів) на Сході процвітає й еремітство – пошук досконалості в усамітненні. Окремим видом аскетичного було стовпництво. Багатьох людей захоплювало таке життя, тому ці обрані радикального наслідування євангельських ідеалів ставали об'єктами спонтанного культу широких верств населення. Отож, культ святих набирає значного поширення. Спочатку конкретних святих пошановували у відповідних локальних християнських громадах, де вони проповідували, повчали, померли чи загинули мученицькою смертю. Згодом свідчення їхньої харизми поширюється на широкі просторах християнської ойкумени, чому, зокрема, сприяли розвиток торгівлі й паломництва.

Проявом географічної експансії культу святих є також постання їх літургійних згадок у церковному календарі, що мав свідчити про вселенськість Церкви. Вони виникли ще під час катакомбного періоду християнства, подаючи для церковних спільнот для широкої рефлексії приклади земного подвигу життя святих. Скажімо, Рим у свої згадки мучеників додав тих братів, що загинули за віру в Північній Африці.

Збереженню пам'яті святих також сприяли предмети (латиною вони називалися *brandea, palliola, sanctuarium*), що мали певний контакт із гробами мучеників. Правда, згодом цей звичай отримав своє продовження у прагненні людей виражати свою побожність навколо реліквій святих. Таким чином виникла спочатку традиція перенесення реліквій (трансляції), а потім і їхнього розділення (демембрації). Події трансляції реліквій (звісно, сюди не належать переховування їх перед навалами ворогів і небезпекою профанації) були такими важливими для локальних християнських спільнот, що їхні річні святкування урочистими процесіями і навіть вносили до церковного календаря. Скажімо, викрадення мощей св. Марка з Олександрії та перевезення до Венеції, патроном якої він і є, стало навіть об'єктом малярського мистецтва (наприклад, “Викрадення тіла святого Марка” Якопо Тінторетто). Водночас із трансляцією виникає інший релігійний феномен, що справив певну роль на культ святих, – т.зв. відкриття нових реліквій,

котрі у римських календарях і літургії відомі під назвою *inventio corporis*. Схожі явища не були чимось винятковим, оскільки вони часто зустрічалися в античних язичницьких релігіях. Цікаво, що Рим цих тенденцій уникнув аж до VII ст., проте народна побожність римлян мала вектор в іншій крайності. Через численні війни, міграції, громадянські заворушення і міжусобиці втрачалась інформація про автентичні титули окремих храмів, тому нерідко їхніх фундаторів почали вважати за святих перших століть, що підсилювалося творчою фантазією авторів агіографічних корпусів.

Усі згадані приклади легковірності й сплутування суто фольклорного матеріалу з реально історичним, суперечності з християнською теологією протягом цілого середньовіччя, однак, не свідчать про відсутність обґрунтованої теологічної парадигми і духовної користі культу святих. Окрім того, Католицька церква намагалася на ці прояви “теології низів” впливати. Перших мучеників визнавали без якихось процесуальних канонічних вимог вже через самий факт обставин смерті. Канонізацією було саме встановлення літургійної згадки і щорічне відзначання під керівництвом єпископа. Перші інтервенції церковної влади чи й самі заборони культу певного святого виникають тоді, коли є сумніви стосовно правдивості чи єдності особи з Церквою. Потім почали висувати застереження стосовно тих, хто сам особисто безглуздо наражався на смерть. У цьому напрямку церковної роботи брали слово не тільки письменники чи ієрархи, але й цілі церковні синоди, наприклад, Карфагенські (348 і 401 рр.). Другий із них застерігав від прийняття за гроби мучеників придорожніх вівтарів, а також перед підозрілими появами, що стосувалися знаходження реліквій.

Відомо, що у пізніші століття владі Церкви, як і окремим її ієрархам, складно було боротися з міцними й, здавалось би, непереборними народними тенденціями у культовому вшануванні святих, особливо коли почалася масова міжнародна торгівля реліквіями. Однак, попри те, ініціювання культу набирало форми елевачії, тобто урочистого піднесення або перенесення реліквій та їх розміщення на важливому місці, що можна назвати своєрідним видом канонізації в історії Церкви. Усе це було з дозволу і в присутності місцевих єпископів (*iussu et permissu episcopi*) [Див.: 8, s. 25–28].

Тенденція до відшліфовування канонічної процедури канонізації тривала. Уже в 995 р. папа Іван XV здійснив формальну канонізацію св. Ульрика, аусбурзького єпископа. Від цього часу Апостольська Столиця зарезервувала за собою право визнання людини святою. Стимулом до чітких рішень єпископів Риму була надмірна свобода, поквалітивність, відсутність чітких канонів у цій сфері. Папа Олександр III (1159–1181) виразно підкреслив, що справи нового культу належать виключно Святому Престолу. Його лист “*Audivimus*”, спрямований до короля Канута, із цим рішенням пізніше був включений при Григорії IX (1234) до канонічних декреталів і таким чином набув статусу загального церковного права [11, s. 43].

Попри те, що у середні віки зустрічалися випадки, коли дієцезяльні єпископи брали особисто на себе відповідальність за справи введення кандидата на вівтар святих Католицької церкви, але теза Олександра III, яку промульгував Григорій IX, безсумнівно, є переломним

моментом у тенденції, що проявилася вже в кінці X – на початку XI століть.

Однак формально–канонічні рішення і документи були зовсім не першорядними у широкому тренді культу святих середньовічної культури Західної Європи (у східному християнстві були свої особливості, що потребують окремого наукового аналізу). Постаті святих були патронами щорічних ярмарок в середньовічних містах, що виступали вагомим чинником як торгівлі того часу, так і фактом карнавально–сміхової культури. Усе це відобразилося в фольклорі та лексичному складі мови.

Літургійні згадки святих визначали сільськогосподарські ритми та побутові обряди.

Святі були покровителями середньовічних корпорацій: від найскромніших цехів до потужної Ганзи (унії вільних німецьких “ганзейських міст” і торгових гільдій, яка підтримувала й захищала торгівлю від феодалів та піратів).

Статус патронату святих відіграв важливу роль у лицарсько–аристократичному стані. Наприклад, св. Маурицій був одним із покровителів європейського лицарства. У Німеччині його культ був особливо сильним, а т.зв. спис св. Мауриція виступав коронаційним атрибутом німецьких імператорів. Його іконографічним символом є білий гербовий щит із пурпуровими полосами – знак лицаря–мученика.

Св. Юрій – найбільш відомий покровитель середньовічного лицарства (до речі, і сучасного скаутингу), очевидно, через свої мілітарні характеристики в агіографічних наративах. Під покровительством цього святого воїна виникло чимало лицарських братств і лицарських католицьких орденів.

Середньовічне уявлення про святих осіб було проникнуте світоглядною парадигмою свого часу і народними національними особливостями. Проте в цих яскравих і часто суперечливих образах, зазвичай, не втрачалось істинне біблійно–церковне сприйняття і пояснення святості, на яке, зокрема, звернув увагу папа Франциск в одній зі своїх проповідей (5 травня 2014 р.): “Святі не є героями, але грішними людьми, які наслідують Ісуса на шляху покори та хреста і, таким чином, дозволяють Йому їх освячувати” [7]. Ось ця близькість до цього світу, звичайних людей і дозволяла досить вільну інтерпретацію святих постатей.

Християнське розуміння святості людини, що означає вищу міру наділення моральними характеристиками й реалізації цінностей і підтверджується авторитетом церковної влади, активно заохочується як приклад для наслідування, згідно біблійно–теологічного концепту *imitatio*. Профетична роль мужів Старого Завіту й апостольська місія перших учнів Ісуса, обґрунтована в Павловому корпусі як органічне позачасове єднання людства (містичного тіла Христового), є виразним біблійним базисом категорії святості. Культові практики християнства за формою адаптували звичай античного язичництва, зокрема ті, що стосувалися вшанування міфологізованих героїв, засновників міст і звичайних предків. В епоху теологічно–філософської апологетики й соціальних переслідувань неофітів основою у майбутньому культурі святих став феномен мучеництва, що сформував дедикативно–патрональні, календарно–офіційні, літературно–фольклорні, мистецько–культурні особливості.

Середньовічний розвиток концепту й етосу святості в інших модусах харизм конститував домінанти не лише церковного, але й соціально-культурного дискурсу Західної Європи, що виступає джерелом інтерпретації і рецепції в подальші історичні епохи, зокрема і в пост-модерні.

У перспективі подальшого релігієзнавчо-філософського дослідження проблеми святості варто зосередитися на наступних питаннях, як-от: культурно-релігійні й психологічні характеристики мучеництва; особливості концептуальної картини світу в агіографічних джерелах; зіставлення канонів житійної літератури християнського Сходу і Заходу; мистецька рефлексія постатей святих та її семантико-семіотичне поле; сучасне теологічне розуміння, соціальна роль і морально-аксіологічне наповнення категорії святості.

Список використаних джерел

1. Забияко А.П. Категория святости: Сравнительное исследование лингворелигиозных традиций / А.П. Забияко. – М.: Моск. учеб.–2000, 1998. – 207 с.
2. Забияко А.П. Категория святости: Философско-религиоведческий анализ: дисс. ... доктора философских наук: 09.00.06 / А.П. Забияко. – Москва, 1998. – 330 с.
3. Кодекс канонического права / перев. Коваль А.Н. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 313 с.
4. Кушаков В.Ю. Онтологія святості в давньокієвському християнстві (на матеріалі Києво-Печерського Патерика): автореферат дис. ... кандидата філософських наук: 09.00.05 / В.Ю. Кушаков. – Київ, 1996. – 25 с.
5. Парамонова М.Ю. Вацлавский и борисоглебский культы: Сравнительно-исторический анализ латинского и древнерусского культов святых правителей: дисс. ... доктора исторических наук: 07.00.03 / М.Ю. Парамонова. – Москва, 2003. – 419 с.
6. Святость // Электронная еврейская энциклопедия [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.eleven.co.il/?mode=article&id=13724&query=>
7. Франциск, папа. Святі не є героями / папа Франциск [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://uk.radiovaticana.va/news/2014/05/09/папа_франциск:_святі_не_є_героями_але_грішними_людьми_які_наслідують/ucf-797876
8. Fros H. SJ. Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny / H. Fros SJ, F.Sowa. – Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 1995. – 558 s.
9. Horak T., ks. Uroczystość Wszystkich Świętych / ks. T. Horak [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://kosciol.wiara.pl/doc/491587.Uroczystosc-Wszystkich-Swietych/3>
10. Pierzchalski J. SAC, ks. Biblijne podstawy kultu świętych / ks. J. Pierzchalski SAC [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://pierzchalski.ecclesia.org.pl/index.php?page=07&id=07-01&t=126>
11. Zubka J. Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny / J.Zubka. – Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1969. – 253 s.

References

1. Zabiiko A.P. Kategoriia svyatosti: Sravnitel'noe issledovanie lingvoreligioznykh traditsiy / A.P. Zabiiko. – M.: Mosk. ucheb.–2000, 1998. – 207 s.
2. Zabiiko A.P. Kategoriia svyatosti: Filosofsko-religiovedcheskii analiz: diss. ... doktora filosofskikh nauk: 09.00.06 / Zabiiko A.P. – M., 1998. – 330 s.
3. Kodeks kanonicheskogo prava / perev. Koval' A.N. – M.: Institut filosofii, teologii i istorii sv. Fomy, 2007. – 313 s.
4. Kushakov V.Yu. Ontologiya sviatosti v davniokiyivs'komu khrystyanstvi (na materiala Kyievo-Pechers'koho Pateryka): avtoreferat dys. ... kandydata filosof's'kykh nauk: 09.00.05 / V.Yu. Kushakov. – K., 1996. – 25 s.
5. Paramonova M.Yu. Vatslavskii i borisoglebskii kul'ty: Sravnitel'no-istoricheskii analiz latinskoho i drevnerusskoho kul'tov sviatykh pravitelei: diss. ... doktora istoricheskikh nauk: 07.00.03 / M.Yu. Paramonova. – M., 2003. – 419 s.
6. Sviatost' // Elektronnaia yevreiskaia entsyklopediia [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.eleven.co.il/?mode=article&id=13724&query=>

7. Frantsysk, papa. Sviati ne ye heroiami / papa Frantsysk [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: http://uk.radiovaticana.va/news/2014/05/09/папа_франциск:_святі_не_є_героями_але_грішними_людьми_які_наслідують/ucf-797876
8. Fros H. SJ. Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny / H. Fros SJ, F.Sowa. – Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 1995. – 558 s.
9. Horak T., ks. Uroczystość Wszystkich Świętych / ks. T. Horak [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://kosciol.wiara.pl/doc/491587.Uroczystosc-Wszystkich-Swietych/3>
10. Pierzchalski J. SAC, ks. Biblijne podstawy kultu świętych / ks. J. Pierzchalski SAC [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://pierzchalski.ecclesia.org.pl/index.php?page=07&id=07-01&t=126>
11. Zubka J. Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny / J.Zubka. – Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1969. – 253 s.

Ostaszhuk I.B., Doctor of Philosophy Science, Professor of the Chair of Religious Studies, Theology and Culturology, Vasyl Stefanyk Prycarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), ostaszczuk@ukr.net

The history of origin and development of the Christian cult of saints

The cult of saints in Christianity is a complex phenomenon which emerged during the long evolution and holds a special place in the religious picture of the world. The aim of the article is to research the genesis of the cult of saints in the Western Church. The historical, phenomenological and linguo-cultural scientific methods for coherent analysis of the concept of sanctity are used. The Christian understanding of sanctity means higher degree of moral characteristics and realization of values. The genesis of this religious practice is found in the biblical texts. Apostle Paul writes about coherent timeless unity of humanity on the basis of love in the mystical body of Christ. Religious practice of Christianity have adapted the ancient pagan customs, in particular those concerning commemoration mythologized heroes, founders of cities and ordinary ancestors in the form. The beginning of the cult of saints was the commemoration of the first martyrs. Medieval development of the concept of sanctity comprehensively has influenced on the socio-cultural discourse in Western Europe.

Keywords: the cult of saints, the sanctity, the martyr, the Catholic Church.

Остащук І.Б., доктор філософських наук, професор кафедри релігієзнавства, теології та культурології, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника (Україна, Івано-Франківськ), ostaszczuk@ukr.net

История возникновения и развития христианского культа святых

Культ святых в христианстве является сложным явлением, что сформировался в течение длительной эволюции и занимает особое место в религиозной картине мира. Целью статьи является исследование генезиса культа святых в Западной церкви. Используются исторический, феноменологический и лингвокультурологический научные методы для целостного анализа понятия святости. Христианское понимание святости означает высшую меру наделения моральными характеристиками и реализации ценностей. Генезис этой религиозной практики содержится в библейских текстах. Апостол Павел пишет о целостном вневременном единении человечества на основе любви в мистическое тело Христово. Культовые практики христианства по форме адаптировали обычаи античного язычества, в частности те, что касались чествования мифологизированных героев, основателей городов и обычных предков. Началом культа святых стало отдавание чести первым мученикам. Средневековое развитие концепции святости комплексно повлияло на социально-культурный дискурс Западной Европы.

Ключевые слова: культ святых, святость, мученик, Католическая церковь.

* * *

УДК 82

Касымов Я.
кандидат филологических наук, Институт Литературы
им. Низами НАН Азербайджана (Азербайджан, Баку),
rus_rahimli@yahoo.com

СИМВОЛИЧЕСКОЕ ВЫРАЖЕНИЕ НОВОГО ПОЭТИЧЕСКОГО КОНФЛИКТА

Анализируются стихотворения двух представителей шестидесятников, народных поэтов Эркина Вахидова и Фикрета Годжа. В особенности делается акцент на своеобразие и созвучность поэтического стиля двух видных мастеров слов поколения шестидесятников. В плоскости сравнительного анализа стихотворений "Укротитель львов" и "Мечта тигра" исследуется процесс создания эстетического образа времени и действительности.